

ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

Ո Ր Ո Շ ՈՒ Մ Ը

ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԸՆԴՆԱՆՈՒՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆՏ ԶՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐԻ 375.1-ՐԴ ՆՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՆԱՅԱՍՄԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

28 դեկտեմբերի 2010թ.

Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով.

Գ. Նարոյությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ֆ. Թոխյանի, Մ. Թովուզյանի, Ա. Խաչատրյանի, Վ. Նովհաննիսյանի (զեկուցող), Ն. Նազարյանի, Ա. Պետրոսյանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ գործով որպես պարասխանող կողմ ներգրավված՝ ՆՏ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՏ Ազգային ժողովի նախագահի խորհրդական Դ. Մելքոնյանի,

համաձայն ՆՏ Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 101-րդ հոդվածի 1-ին մասի 7-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 25 եւ 71-րդ հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Նայասարանի Նանրապետության Սյունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Նայասարանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապարասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը ՆՏ Սյունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ 02.07.2010թ. սահմանադրական դատարանում մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, դիմող եւ պարասխանող կողմերի գրավոր բացատրությունները, հերազոտելով ՆՏ քրեական

դափարկարության օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայասարանի Նանրապետության սահմանադրական դափարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. ՆՏ քրեական դափարկարության օրենսգիրքը ՆՏ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998թ. հուլիսի 1-ին, Նայասարանի Նանրապետության Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998թ. սեպտեմբերի 1-ին եւ ուժի մեջ մտել 1999թ. հունվարի 12-ից:

ՆՏ քրեական դափարկարության օրենսգրքի՝ «Արագացված կարգի կիրառման հիմքերը» վերաբերյալ 375.1-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է.

«1. Եթե մեղադրողը մեղադրական եզրակացությունում չի առարկել արագացված կարգ կիրառելու դեմ, ապա ամբաստանյալը կամ մեղադրյալն իրեն առաջադրված մեղադրանքի հետ համաձայնվելու դեպքում իրավունք ունի միջնորդելու արագացված դափարկան քննության կարգ կիրառելու մասին այն հանցագործություններով, որոնց համար Նայասարանի Նանրապետության քրեական օրենսգրքով նախատեսված պարիժը չի գերազանցում 10 փարի ժամկետով ազափարկումը:

Մինչեւ դափարքնությունն սկսելը մեղադրողը դափարանի առաջարկությամբ կարող է իր դիրքորոշումը փոխել, թեպեւ արագացված կարգ կիրառելու դեմ առարկել է մեղադրական եզրակացությունում»:

2. Սույն գործի դափարկարական նախապարմությունը հանգում է հետեւյալին.

ՆՏ Սյունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դափարանի վարությում է գրնվում ՄԴ/0130/01/10 /41105010/ քրեական գործն ըստ մեղադրանքի Մ. Ս. Ղուկասյանի՝ ՆՏ քրեական օրենսգրքի 268-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

16.06.2010թ. Սյունիքի մարզի դափարխագության դափարխագը հասփարտել է մեղադրական եզրակացությունը՝ միաժամանակ առարկելով դափարկան քննության արագացված կարգ կիրառելու դեմ: 22.06.2010թ. գործն ուղարկվել է Սյունիքի մարզի ընդհանուր իրավասության դափարան եւ նույն օրն ընդունվել է վարույթ:

Մինչեւ գործի դափարքնությունն սկսելն ամբաստանյալը, օգրվելով ՆՏ քրեական դափարկարության օրենսգրքի 65-րդ հոդվածով իրեն վերապահված իրավունքից, միջնորդել է դափարկան քննությունն անցկացնել արագացված կարգով:

Դափարանը ՆՏ քրեական դափարկարության օրենսգրքի 375.1-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված կարգով մեղադրողին առաջարկել է փոխել իր դիրքորոշումը, սակայն վերջինս օգրվելով իր դափարկարական իրավունքից՝ այն չի փոխել:

Դափարանը՝ գտնելով, որ իր կողմից կիրառման ենթակա դրույթները հակասում են ՆՆ Սահմանադրությանը, 29.06.2010թ. որոշում է կայացրել ՆՆ սահմանադրական դափարան դիմելու եւ քրեական գործի վարույթը կասեցնելու մասին:

3. Դիմողի կողմից վիճարկվում են ՆՆ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված՝ «Եթե մեղադրողը մեղադրական եզրակացությունում չի առարկել արագացված կարգ կիրառելու դեմ...», ինչպես նաև «Մինչև դատաքննությունն սկսելը մեղադրողը դափարանի առաջարկությամբ կարող է իր դիրքորոշումը փոխել, թեպետ արագացված կարգ կիրառելու դեմ առարկել է մեղադրական եզրակացությունում» դրույթները: Ըստ դիմողի՝ վիճարկվող դրույթները ՆՆ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.3-րդ հոդվածի 6-րդ կետով նախատեսված կարգով առավելագույնից մեղմ պարիժակնակալելու, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված դատական ծախսերից ազատվելու ամբաստանյալի դատավարական իրավունքի իրացումը կախվածության մեջ են դնում մրցակցող կողմի՝ դատախազի դրական դիրքորոշումից՝ խախտելով ՆՆ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ անձի իրավունքների եւ ազատությունների դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքը, ինչպես նաև ՆՆ Սահմանադրության 14.1-րդ հոդվածի պահանջները:

Ըստ դիմողի՝ վիճարկվող իրավակարգավորումը խախտում է նաև դափարանի անկախության սկզբունքը, ինչպես նաև մեղադրողի համար կամայական խտրականության դրսևորման նախադրյալներ է ստեղծում:

4. Պարասխանողը գտնում է, որ վիճարկվող նորմերը համապարասխանում են ՆՆ Սահմանադրությանը հետևյալ պարճառաբանությամբ: Դատավարության արագացված կամ ըստ էության պարգեցված կարգ կիրառելու նախապայմանն ամբաստանյալի կամ մեղադրյալի կողմից իրեն առաջադրված մեղադրանքի ընդունումն է, որը բնորոշ է «մեղքի ընդունման գործարքին» կամ մի շարք երկրների քրեադատավարական օրենսդրությամբ նախատեսված «համաճայնեցման վարույթին»: Յուրաքանչյուր դեպքում համաճայնությունը կայացվում է դատախազի եւ մեղադրյալի միջև: Այդ ինստիտուտի էությունն այն է, որ մեղադրյալն ընդունում է իրեն առաջադրված մեղադրանքը, իսկ դատարանում մեղադրանքը պաշտպանող դատախազը համաճայնում է արագացված կարգով դատական քննություն անցկացնել: Այս պարագայում դատարանի դերը սահմանափակվում է բացառապես համաճայնությունը հաստատելով եւ դրա կայացման ընթացքում քրեական դատավարության օրենսգրքով

սահմանված համապարասխան պահանջների պահպանումն ստուգելով: Նման կարգավորումն ուղղակիորեն բխում է քրեական դատավարությունում մրցակցության սկզբունքից, որի համաձայն դատարանը հանդես չի գալիս մեղադրանքի կամ պաշտպանության կողմում:

Պատասխանողը գրնում է նաեւ, որ անհիմն են դիմողի փաստարկները ՏՏ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածի խախտման վերաբերյալ, քանզի վիճարկվող իրավակարգավորումն այդ հոդվածում ամրագրված իրավունքի հետ որեւէ առնչություն չունի:

Ինչ վերաբերում է դատական քննության արագացված կարգի կիրառման հարցում փոփոխի կարծիքը հաշվի առնելուն, ապա պատասխանողը նշում է, որ այդ հարցին անդրադարձել է ՏՏ վճռաբեկ դատարանն իր՝ 2010թ. մարտի 26-ի որոշման մեջ, որում իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու հարցում փոփոխի համաձայնությունը պարտադիր է:

Վիճարկվող դրույթների սահմանադրականության վերոհիշյալ հիմնավորման հետ միաժամանակ, պատասխանող կողմը միջնորդել է գործի վարույթը կարճել՝ նկատի ունենալով, որ դիմողն առավելապես բարձրացրել է «...իրավակարգավորման նպատակահարմարության հարց, իսկ վիճարկվող իրավադրույթի սահմանադրականության խնդրին անդրադարձել է խիստ հպանցիկ»:

5. Դիմումի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ գործի վարույթը կարճելու հիմքեր չկան՝ նկատի ունենալով, որ դիմողն առաջադրում է հետեւյալ սահմանադրաիրավական խնդիրները.

- վիճարկվող նորմի սահմանադրականության տեսանկյունից իրավաչափ է, արդյոք, դատախազի առարկությունը դիտել որպես դատական քննության արագացված կարգ կիրառելը բացառող նախապայման,

- իրավաչափ է, արդյոք, դատարանի կողմից դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու վերաբերյալ ամբաստանյալի միջնորդության բավարարման հնարավորությունը պայմանավորել այդ կարգը կիրառելու առնչությամբ մեղադրողի առարկության բացակայությամբ:

Առաջադրված խնդիրներին վեճի առարկա իրավանորմների սահմանադրականության տեսանկյունից ՏՏ սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ դատական քննության արագացված կարգի՝ որպես դատավարական ինստիտուտի բովանդակության, էության ու առանձնահատկությունների, ինչպես նաեւ ՏՏ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ

կետում ամրագրված՝ դատախազության՝ դատարանում մեղադրանքի պաշտպանության գործառույթի համապեքսում՝ հաշվի առնելով նաև դատավարական իրավահարաբերությունների ու գործողությունների հիմքում ընկած՝ դատավարության սուբյեկտների գործառույթների Կարանջարման սկզբունքը:

6. Դատական քննության արագացված կարգը՝ որպես նոր դատավարական ինստիտուտ, Նայաստանի Նանրապետության քրեադատավարական օրենսդրություն է ներմուծվել «ՆՆ քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ ու լրացումներ կատարելու մասին» 21.02.2007թ. ՆՕ-93-Ն ՆՆ օրենքով: Այն, որպես նոր դատավարական ինստիտուտ, նպատակ ունի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարանում օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում եւ կարգով քննությունն իրականացնել պարզեցված ընթացակարգերով:

Դատական քննության արագացված կարգի կիրառումը՝ որպես փորձարկված վարույթ, միջազգային պրակտիկայում արմատավորված դատավարական գործելաձև է: Արագացված դատաքննությունը նպատակ ունի լուծել կազմակերպարական որոշակի խնդիրներ, որոնցից են, մասնավորապես՝ ա/ դատավարական փնտնումը, այսինքն՝ առանձին քրեական գործերով ժամանակի, միջոցների եւ ջանքերի կրճատումը՝ դրանք ավելի բարդ գործերի վարույթի համար օգտագործելու նպատակով, բ/ հանցագործության կատարման եւ պարժի նշանակման միջև ընկած ժամանակահատվածի կրճատումը, նպատակ ունենալով ուժեղացնել դատավարության եւ քրեական պարժի նախազգուշական ազդեցությունը, գ/ կողմերին հաշտեցնելը եւ այլն:

Արագացված դատական քննության ընթացքում մեղադրանքը պետք է ներկայացվի ամբողջովին, բանավոր եւ անմիջականորեն պետք է քննվեն գործով ձեռք բերված ապացույցները: Արագացված դատաքննության ընթացակարգը դատավարության մասնակիցներին փրամադրում է ոչ պակաս, իսկ երբեմն՝ նույնիսկ ավելի շահավետ երաշխիքներ նրանց իրավունքների եւ օրինական շահերի պաշտպանության առումով, քան դատավարության ընդհանուր կարգը: Նարկ է ընդգծել, որ արագացված դատաքննության նպատակներից ելնելով, որեւէ կերպ չի կարելի հրաժարվել մրցակցային դատավարության այնպիսի հիմնարար սկզբունքներից, ինչպիսիք են կողմերի հավասարությունը եւ մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքը:

Դատական քննության արագացված կարգի կիրառումը՝ որպես ողջամիտ ժամկետում քրեական գործերի լուծման երաշխիք, խրախուսվում է նաև Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի փաստաթղթերում /մասնավորապես՝ «Քրեական

արդարադատության պարզեցման վերաբերյալ» 17.09.1987թ. N6 R(87)18 հանձնարարականի 1, 7, 8 կետերը/։ Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեն 2002թ. սեպտեմբերի 18-ին ընդունել է նաև «Արդարադատության արդյունավետության ապահովման հարցերով եվրոպական հանձնաժողովի հիմնադրման մասին» 2002 (12) բանաձևը, որում շեշտադրվում է դատական քննությունը ողջամիտ ժամկետում կազմակերպելու, դատական քննության ձգձգումներից խուսափելու եւ դատական ծախսերը կրճատելու ուղղությամբ քայլեր ձեռնարկելու անհրաժեշտությունը։

7. ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 9.1-րդ բաժնի դրույթներով սահմանված՝ դատական քննության արագացված ընթացակարգի հիմնական հատկանիշներն են.

- դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու համար բավարար չէ կողմերից միայն մեկի՝ ամբաստանյալի կամ մեղադրողի համաձայնությունը, պահանջվում է նաև այդ կարգը կիրառելու դեմ մյուս կողմի առարկության բացակայությունը, այսինքն՝ եթե դատախազը մեղադրական եզրակացությունում առարկել է արագացված կարգ կիրառելու դեմ, ապա այդ կարգն ամբաստանյալի միջնորդության պարագայում չի կարող կիրառվել, եւ, հակառակը, դատախազի առարկության բացակայության դեպքում դատական քննության արագացված կարգը չի կարող կիրառվել առանց ամբաստանյալի համապատասխան միջնորդության,

- դատախազը դատական քննության արագացված կարգի դեմ կարող է առարկել միայն մեղադրական եզրակացությունում։ Վերջինում արագացված կարգի դեմ առարկության բացակայությունն օրենսդրի կողմից դիտարկվում է որպես արագացված կարգ կիրառելու վերաբերյալ լռելյայն համաձայնություն,

- դատախազն արագացված կարգի կիրառման դեմ մեղադրական եզրակացությունում արտահայտած դիրքորոշումը կարող է փոխել դատարանի առաջարկությամբ, սակայն դատախազը կաշկանդված չէ այդ առաջարկությամբ,

- արագացված դատական քննության կարգ կարող է կիրառվել միայն այն հանցագործություններով, որոնց համար ՏՏ քրեական օրենսգրքով նախատեսված պարիփժը չի գերազանցում 10 փարի ժամկետով ազատազրկումը,

- դատարանը պետք է համոզվի, որ ամբաստանյալը գիտակցում է իր ներկայացրած միջնորդության բնույթը եւ հետեւանքները, միջնորդությունը ներկայացված է կամավոր եւ պաշտպանի հետ խորհրդակցելուց հետո։

8. Արագացված կարգով դատական քննությունը քրեական դատավարության ձև է, որն օրենքով սահմանված կարգով միաված է գործն առավել սեղմ ժամկետում եւ պարզեցված կանոններով լուծելուն: Այս ինստիտուտի առանցքում «գործարքն» է քրեական դատավարության երկու կողմերի՝ մեղադրանքի եւ պաշտպանության կողմերի միջեւ, որի շրջանակներում մեղադրյալը համաձայնում է առաջադրված մեղադրանքին, ինչի դիմաց նրա համար երաշխավորվում է պարժի այնպիսի չափ, որը չի կարող գերազանցել կատարված հանցագործության համար նախատեսված առավել խիստ պարժի երկու երրորդը, իսկ եթե առավել խիստ պարժի երկու երրորդը փոքր է քիչալ հանցագործության համար նախատեսված առավել մեղմ պարժից՝ ապա առավել մեղմ պարժի, ինչպես նաեւ ամբաստանյալն ազատվում է ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 168-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-8-րդ կետերով նախատեսված դատական ծախսերից: Նամաձայնելով արագացված դատաքննությանը՝ ամբաստանյալը նաեւ կամովին հրաժարվում է մի շարք սահմանադրաիրավական երաշխիքներից, այն է՝ անմեղության կանխավարկածի սկզբունք, գործի հրապարակային քննության եւ այլ իրավունքներ: Մյուս կողմից՝ մեղադրողը հրաժարվում է մեղադրանքը պաշտպանելու իր գործառույթը լրիվ ծավալով իրականացնելուց՝ դրանով հնարավորություն ստանալով քննարկել իր միջոցները, ինչպես նաեւ մեղադրյալին (ամբաստանյալին) խրախուսել համագործակցելու քրեական հետապնդման մարմինների հետ:

Դատական քննության արագացված կարգը հանդիսանում է քրեական դատավարությունում դիսպոզիտիվության դրսեւորում: Իր հերթին, քրեական դատավարությունում դիսպոզիտիվությունը հանդիսանում է իրավական ազատության, հավասարության, դատավարության կողմերի՝ իրենց նյութական եւ դատավարական իրավունքները քննարկելու ազատության դրսեւորում: Դիսպոզիտիվության սուբյեկտները դատավարության կողմերն են՝ մեղադրանքի եւ պաշտպանության կողմերը: Մեղադրանքի կողմում **որպես դիսպոզիտիվության լիիրավ սուբյեկտ հանդես է գալիս դատախազը**, քանի որ նրան են պարկանում քրեական հետապնդման օրինակաւությունը երաշխավորելու լիազորությունները:

Արագացված կարգով դատական քննության բովանդակությունից ու էությունից բխում է, որ այս ինստիտուտի իրավակարգավորման շրջանակներում անհրաժեշտ է ապահովել հավասարակշռություն դատավարության կողմերի իրավունքների եւ օրինական շահերի միջեւ:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ խնդրո առարկա ինստիտուտի գործող իրավակարգավորումը՝ դատական քննության ընդհանուր կարգից բացառու-

թյուն հանդիսացող արագացված կարգի կիրառումը միայն դափնավարության երկու կողմերի միաժամանակյա համաձայնության պայմաններում է ապահովում իրավազափ հավասարակշռություն մեղադրանքի եւ պաշտպանության կողմերի իրավունքների եւ օրինական շահերի միջև: Միաժամանակ, ՆՏ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ արագացված կարգ կիրառելու դեմ դափնիազության /մեղադրող կողմի/ առարկությունը չի կարող դիմել որպես «բացարձակ վերոյի» իրավունք, այդ առարկությունը պետք է լինի փաստարկված:

9. ՆՏ Սահմանադրության 103-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 3-րդ կետում ամրագրված է դափնիազի՝ մեղադրանքի պաշտպանության գործառույթը: Այս գործառույթի շրջանակներում դափնիազն իր հայեցողությամբ փնտրիչներում է ինչպես մեղադրանքի, այնպես էլ մեղադրանքի պաշտպանության ծավալները: Դափնական քննության արագացված կարգ կիրառելու դեմ դափնիազի փաստարկված առարկությունը նշանակում է, որ դափնիազը փոխառ գործով նախընտրում է մեղադրանքի պաշտպանության սահմանադրական իր լիազորությունն իրականացնել ողջ ծավալով:

Մրցակցային դափնավարությունում մեղադրանքի, պաշտպանության եւ գործի լուծման գործառույթների փարանջաման պայմաններում դափնիազն՝ որպես գործի լուծման գործառույթը կրող սուբյեկտ, գործը քննում է ըստ ներկայացված մեղադրանքի եւ իրավասու չէ դուրս գալու մեղադրանքի շրջանակներից:

Ինչպես մեղադրանքի, այնպես էլ դրա պաշտպանության ծավալների վերաբերյալ մեղադրողի՝ որպես պետության անունից քրեական հետապնդում իրականացնող դափնավարական սուբյեկտի դիրքորոշումը պետախիշխանական ակտ է, որը պարտադիր է դափնավարության մյուս սուբյեկտների համար: Այդ պարտադիրությունը դրսևորված է, մասնավորապես, ՆՏ քրեական դափնավարության օրենսգրքի 366-րդ հոդվածի 4-րդ մասում, որի համաձայն՝ մեղադրողի կողմից մեղադրանքից հրաժարվելու դեպքում դափնիազն պարտավոր է կայացնել արդարացման դափնավճիռ:

10. Քրեական գործերով մրցակցային դափնաքննության իրավունքը նշանակում է, որ եւ մեղադրանքի կողմին, եւ պաշտպանության կողմին պետք է տրվի հնարավորություն ծանոթանալու միմյանց ներկայացրած փաստարկներին եւ ներկայացնելու իրենց դիտողությունները միմյանց փաստարկների վերաբերյալ (տե՛ս, Ռոյլը եւ Դեվիսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության գործով 2000թ. փետրվարի 16-ի վճիռը, *Rowe and Davis v. the United Kingdom*): Մրցակցային դափնավարությունում

դափարանը չի կարող սփանձնել ո՛չ մեղադրանքի, ո՛չ պաշտպանության գործառույթ: Դափարանը չի կարող հանդես գալ մեղադրանքի կամ պաշտպանության կողմում:

Ելնելով մրցակցության սկզբունքի նշված բովանդակությունից՝ ՏՏ սահմանադրական դափարանը գտնում է, որ դափական քննության արագացված կարգ կիրառելու հարցի լուծման առնչությամբ մրցակցության սկզբունքի իրացումն արդեն իսկ ապահովվում է՝ մեղադրանքի եւ պաշտպանության կողմերին հնարավորություն տալով արտահայտելու իրենց տեսակետներն արագացված կարգով դափական քննության կազմակերպման հարցի վերաբերյալ: Ավելին, այն դեպքում, երբ արագացված կարգով դափական քննության կազմակերպման հարցում դափարանին իրավասություն վերապահվի կիրառել արագացված դափական քննության կարգ՝ որպես ընդհանուր կարգից բացառություն, առանց կողմերից մեկի համաձայնության, փվյալ դեպքում՝ առանց մեղադրանքի կողմի համաձայնության, դրանով ոչ միայն կխաթարվեն արագացված կարգով դափական քննության ինստիտուտի ողջ էությունն ու բովանդակությունը, այլ նաեւ փվյալ հարցի լուծման շրջանակներում դափարանն ըստ էության հանդես կգա պաշտպանության կողմում՝ ի խախտումն մրցակցության սկզբունքի:

Տաշվի առնելով մրցակցային դափավարության այն հիմնական հատկանիշներից մեկը, ըստ որի՝ մրցակցային դափավարության պայմաններում կողմերն են փնտրինում իրենց դափավարական լիազորությունների ծավալը, սահմանադրական դափարանը գտնում է, որ դափական քննության արագացված կարգի կիրառումը երկու կողմերի փոխադարձ համաձայնությամբ պայմանավորելը ոչ միայն չի խախտում մրցակցության սկզբունքը, այլեւ նման մտքեցումն արդարացված է հենց մրցակցային դափավարության տեսանկյունից:

Մրցակցային դափավարության կարեւոր բաղադրարարներից է նաեւ դափավարության կողմերի հավասարությունը: Կողմերի հավասարությունը, ըստ Եվրոպական դափարանի մեկնաբանության, նշանակում է, որ դափավարության յուրաքանչյուր կողմի պետք է ընձեռվի պարզաճ հնարավորություն ներկայացնելու իր գործը, ներառյալ՝ ապացույցները, այնպիսի պայմաններում, որոնք **նրա համար մյուս կողմի համեմատությամբ չեն ստեղծի անբարենպաստ վիճակ** (տե՛ս, ի թիվս այլնի, Դոմբո Բեհերն ընդդեմ Նիդեռլանդների գործով 1993թ. սեպտեմբերի 22-ի վճիռը, *Dombo Beheer v. Netherlands*): Տաշվի առնելով կողմերի դափավարական հավասարության նշված բովանդակությունը՝ սահմանադրական դափարանը գտնում է, որ վիճարկվող իրավակարգավորումը, թույլ չտալով դափական քննության արագացված կարգի կիրառումն այդ հարցում դափավարության կողմերից մեկի, փվյալ դեպքում՝

մեղադրողի, համաձայնության բացակայության դեպքում, դրանով իսկ ապահովում է կողմերի հավասարությունը:

11. Վիճարկվող իրավակարգավորման՝ դատարանի անկախության սկզբունքի հետ առնչակցության խնդիրը սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում դիտարկել նաև մրցակցային դատավարությունում դատավարական իրավահարաբերությունների ու գործողությունների հիմքում ընկած՝ մեղադրանքի, պաշտպանության եւ գործի լուծման գործառույթների փարանչափման սկզբունքի, ինչպես նաև դատավորի անկախության բովանդակության լույսի ներքո:

Քրեական դատավարությունում դատարանին պատկանում է գործի լուծման գործառույթը, որի շրջանակներում էլ իրացվում է դատավորի անկախության սկզբունքը: Դատարանի անկախության սկզբունքը չի կարող դրսևորվել դատավարության կողմերի՝ մեղադրանքի կամ պաշտպանության կողմի գործառույթի փիրույթում: Դատական քննության արագացված կարգի՝ որպես փարբերակված դատավարական ձեւի ինսփիրուփի բովանդակությունից բխում է, որ նման կարգի կիրառման շուրջ համաձայնության կայացումը մեղադրանքի եւ պաշտպանության գործառույթների շրջանակում է, հետեւաբար, դատարանը կաշկանդված է այդ կարգը կիրառելու դեմ կողմերից յուրաքանչյուրի առարկությամբ:

Դատարանի դատավարական անկախությունը դատավորի անկողմնակալ եւ օբյեկտիվ վերաբերմունքն է կողմերի նկատմամբ, ինչպես նաև նրա կողմից ապացույցների անկողմնակալ եւ օբյեկտիվ գնահատականը՝ ելնելով միայն իր ներքին համոզմունքից: Դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու հարցի լուծման, ամբաստանյալի միջնորդության առնչությամբ որոշում կայացնելու գործընթացում դատարանի դատավարական անկախությունը դրսևորվում է **նման կարգ կիրառելու վերաբերյալ դատավարության երկու կողմերի փոխադարձ համաձայնության պայմաններում** դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու՝ **օրենքով նախատեսված պայմանների առկայությունը գնահատելիս**: Այսինքն՝ դատարանն ամբաստանյալի միջնորդության քննարկմանը ձեռնամուխ է լինում միայն դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու վերաբերյալ դատավարության կողմերի փոխադարձ համաձայնության դեպքում եւ անկախության սկզբունքի հիման վրա լուծում է ամբաստանյալի միջնորդությունը բավարարելու հարցը՝ պարզելով դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու համար **ՏՏ** քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1-րդ հոդվածով նախատեսված պայմանների առկայությունը:

Ինչ վերաբերում է դիմողի այն փաստարկին, որ դատական քննության արագացված կարգ կիրառելու հնարավորությունը դատախազի կամքից կախվածության մեջ դնելը խախտում է անձի իրավունքների դատական պաշտպանության արդյունավետ միջոցի իրավունքը, ապա սահմանադրական դատարանը նման փաստարկն անհիմն է համարում, քանի որ նման կարգ կիրառելու դեմ դատախազի առարկության դեպքում դատական քննությունն իրականացվում է ընդհանուր կարգով: Ի փարբերություն արագացված դատաքննության, ընդհանուր կարգով իրականացվող դատական քննության ընթացքում իրենց ողջ ծավալով գործում են ինչպես ՏՏ Սահմանադրության 19-րդ հոդվածով, այնպես էլ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով սահմանված բոլոր դատավարական երաշխիքները:

Ելնելով դատական քննության արագացված կարգի՝ որպես դատավարական ինստիտուտի վերոհիշյալ բովանդակությունից ու էությունից, մրցակցային դատավարության հիմնական հարկանիշներից, ինչպես նաեւ հաշվի առնելով դատավարական սուբյեկտների գործառույթների փարանջարման սկզբունքը՝ ՏՏ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վերոնշյալ իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում դատական քննության արագացված կարգի կիրառման հնարավորությունը մեղադրանքի եւ պաշտպանության կողմերի փոխադարձ համաձայնության առկայությամբ պայմանավորելն իրավաչափ է, բխում է խնդրո առարկա ինստիտուտի բովանդակությունից ու էությունից եւ համահունչ է մրցակցային դատավարության պահանջներին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Նայասպանի Նանրապետության Սահմանադրության 100-րդ հոդվածի 1-ին կետով, 102-րդ հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասպանի Նանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 68-րդ հոդվածներով, Նայասպանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. ՏՏ քրեական դատավարության օրենսգրքի 375.1-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված՝ «Եթե մեղադրողը մեղադրական եզրակացությունում չի առարկել արագացված կարգ կիրառելու դեմ...», ինչպես նաեւ «Մինչեւ դատաքննությունն սկսելը մեղադրողը դատարանի առաջարկությամբ կարող է իր դիրքորոշումը փոխել, թեպետ արագացված կարգ կիրառելու դեմ առարկել է մեղադրական եզրակացությունում» դրույթները համապատասխանում են Նայասպանի Նանրապետության Սահմանադ-

րությանը՝ սույն որոշման մեջ ներկայացված իրավական դիրքորոշումների շրջանակներում:

2. Նայասպրանի Նանրապեպության Սահմանադրության 102-րդ հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՏՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

28 դեկտեմբերի 2010 թվականի
ՍԴՈ-931